

Ruben Willaert
restauratie & archeologie
decoratie

GEEFT HET VERLEDEN EEN TOEKOMST

Oostmeers 105 (Brugge, West-Vlaanderen)

Projectcode: 2018L51
Januari 2019

ARCHEOLOGIENOTA
BUREAUONDERZOEK (FASE 0)
DEEL 2: PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

Colofon

Ruben Willaert bvba
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteurs: Bot Bart, De Gryse Janiek, Willaert Aaron

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /
De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:
Janiek De Gryse, OE/ERK/Archeoloog/2015/00043

© Ruben Willaert bvba, Sint-Michiels-Brugge, 2018

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

1.1	Administratieve gegevens	5
1.2	Inleiding	7
1.3	Geplande werken	7
1.4	Gemotiveerd advies.....	9
1.4.1	Advies	10
1.4.2	Afbakening	12
1.4.3	Onderzoeksvragen	13
1.4.4	Methode en Strategie	13
1.4.5	Eindcriteria en uitzonderingsmodaliteiten	14
1.4.6	Competenties	14
1.4.7	Uitvoeringstermijn	15
1.4.8	Kostenraming.....	15
1.4.9	Vondsten	15
2	Bibliografie.....	16

FIGURENLIJST

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).....	6
Figuur 2: Vereenvoudigde weergave van de geplande werken. Legende: donkerblauw: nieuwbouw; lichtblauw: nieuwe vloer; groen: nieuw terras en groenaanleg; oranje: rioleringswerken (leidingen en controle/vetput, septische put en regenwaterput. (bron: geopunt)	8
Figuur 3: Zones onderzoek weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).	12

TABELLENLIJST

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.....	5
---	---

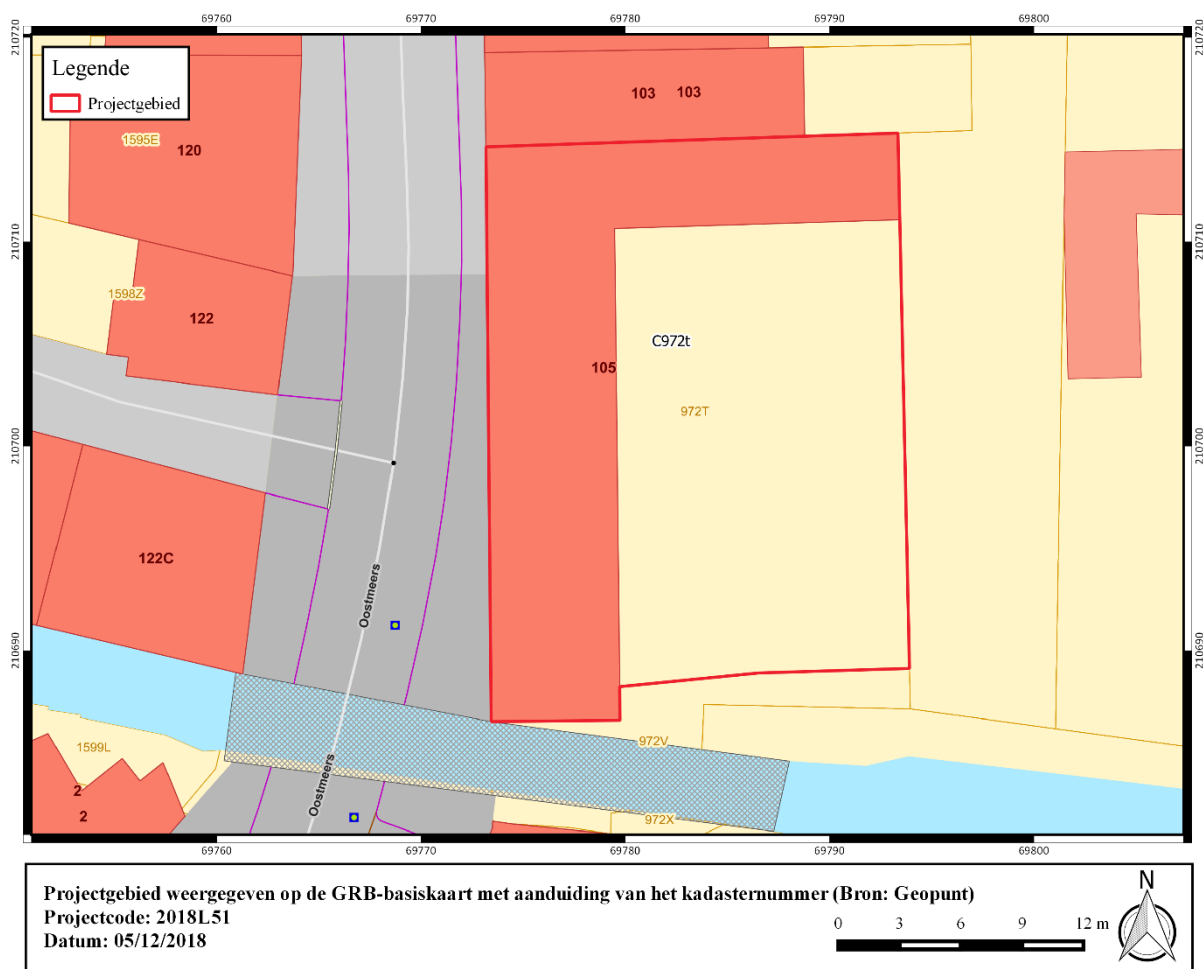
1. PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

1.1 Administratieve gegevens

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

a) De naam en het adres of maatschappelijke zetel van de initiatiefnemer	vzw Gezondheidszorg "Bermhertigheid Jesu" Oostmeers 105 8000 Brugge	
b) Het erkenningsnummer van de erkende archeoloog	OE/ERK/Archeoloog/2015/00043	
c) De naam en het adres of maatschappelijke zetel van de erkende archeoloog	Janiek De Gryse Ten Briele 14 bus 15 8200 Sint-Michiels-Brugge	
d) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	West-Vlaanderen
	Gemeente	Brugge
	Deelgemeente	/
	Postcode	8000
	Adres	Oostmeers 105 8000 Brugge
	Toponiem	Oostmeers 105
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	X _{min} = 69750 Y _{min} = 210680 X _{max} = 69807 Y _{max} = 210720
e) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Brugge, Afdeling 3, Sectie C, nr. 972 t	

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).

1.2 Inleiding

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van de geplande aanvraag van een stedenbouwkundige vergunning, waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 100 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 300 m² of meer bedraagt. De oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt 546 m²; vandaar is men verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. Het onderzoeksterrein situeert zich volgens het gewestplan in een zone bestemd als woongebied. Het plangebied is gelegen in de vastgestelde archeologische zone van de historische stadskern van Brugge. Het projectgebied situeert zich noch binnen een archeologische site, noch binnen een zone waar geen archeologie te verwachten valt. Het onderzoeksterrein is gelegen in Brugge, in de provincie West-Vlaanderen. Het projectgebied is omgeven door de Oostmeers ten westen, bebouwing ten noorden, een vroegere privé brandweg van het AZ Sint-Jan ten oosten en de Reien ten zuiden. Ter hoogte van het onderzoeksterrein situeert zich op heden een dienstencentrum met een bebouwd oppervlakte van ca. 235 m². Bijkomend is ca. 135 m² van het terrein verhard. De rest van het terrein is in gebruik als grasland met verspreide vegetatie.

1.3 Geplande werken

Binnen het bestaande gebouw wordt over een oppervlakte van 192 m² de bestaande vloerbouw verwijderd en een nieuwe werkvloer en vloerafwerking voorzien. Hiervoor zal een bodemingreep nodig zijn van -35 cm onder het huidige vloerpas (zie figuur 2, lichtblauwe kleur).

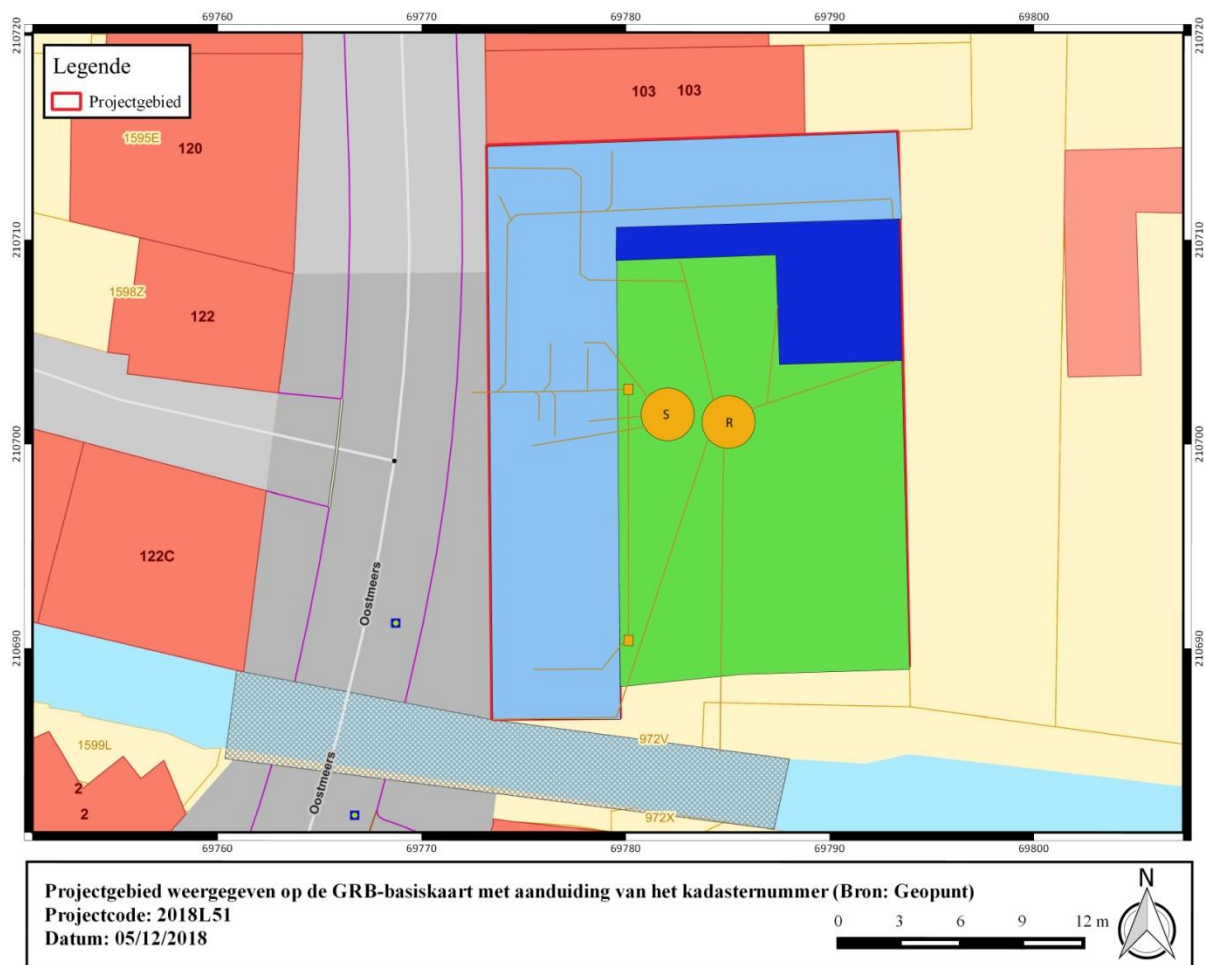
De opdrachtgever plant de uitbreiding van het bestaand dienstencentrum over een oppervlakte van 58 m² (zie figuur 2, donkerblauwe kleur). Deze uitbreiding omvat de toevoeging van een bureelruimte voor 3 personen, een afzonderlijke (afsluitbare) spreekhoek en een glazen gang. De uitbreiding wordt gerealiseerd door middel van sleuffunderingen tot vorstvrije diepte (ca. 90 cm-mv) en zal niet onderkelderd worden. De vloerplaat bestaat uit een funderingsplaat op volle grond (150 mm), isolatie PUR (90 mm) een niet-hechtende dekvloer (75 mm) en een vloerafwerking (15 mm).

Tevens wordt de bestaande verharding uitgetrokken en vervangen door nieuwe waterdoorlatende verharding. Voor deze nieuwe buitenverharding (zie figuur 2, groene kleur) wordt over een oppervlakte van 146 m² een bodemingreep voorzien tot ca. 20 cm-mv. Over quasi het volledig overig deel van het terrein zal er nieuwe groenaanleg (zie figuur 2, groene kleur) zijn en de realisatie van een container en overdekte fietsenberging. De bestaande bomenrij in het oostelijk deel van het plangebied blijft wel behouden. Voor de nieuwe verharding en groenaanleg dient een bodemingreep gerekend te worden tot max. 20 cm-mv.

Op diverse plaatsen zijn sleuven te maken voor het plaatsen van nieuwe riolering (zie figuur 2, oranje kleur). Het merendeel van de rioleringswerken zit in de zone van de bebouwing en de nieuwe verharding. Tevens wordt een nieuwe regenwaterput (10.000 liter) en een nieuwe septische put (6.000 liter) gerealiseerd die wordt aangesloten op het rioleringsnetwerk. De overloop van het regenwater zal worden afgevoerd richting de Reie. De regenwaterput situeert zich buiten de zone van de verharding. De regenwaterput zal een hoogte hebben van 242 cm en een diameter van 250 centimeter, de septische put zal een hoogte hebben van 240 cm en een

diameter van 223cm. Voor de aanleg van de rioleringen moet rekening gehouden worden van een impact van -1m ten opzichte van het vloerniveau.

Figuur 2: Vereenvoudigde weergave van de geplande werken. Legende: donkerblauw: nieuwbouw; lichtblauw: nieuwe vloer; groen: nieuw terras en groenaanleg; oranje: rioleringswerken (leidingen en controle/vetput, septic put en regenwaterput. (bron: geopunt)

1.4 Gemotiveerd advies

In deze sectie volgt een gemotiveerd advies over het al dan niet moeten nemen van maatregelen. Het gemotiveerd advies is gebaseerd op het verslag van resultaten van het vooronderzoek. De vaststellingen over de aan- of afwezigheid van archeologische sites en hun aard worden geconfronteerd met de door de initiatiefnemer voorgenomen bodemingrepen. Op basis van deze confrontatie motiveert het advies of er maatregelen nodig zijn, welke deze zijn, en wat hun uitvoeringswijze is. Na dit gemotiveerd advies volgt het concrete programma van maatregelen voor project Brugge Oostmeers 105.

1° de volledigheid van het uitgevoerde vooronderzoek:

Alle nuttige en noodzakelijke onderzoeken werden uitgevoerd.

2° de aanwezigheid van een archeologische site:

Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek kan aangetoond worden dat het archeologisch potentieel van het projectgebied groot is. Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek kan onderstaande afgeleid worden:

- Het plangebied is gelegen binnen de historische stadskern van Brugge en binnen de 13de -eeuwse tweede stadsomwalling.
- Het plangebied ligt ter hoogte van het meersengebied in het zuiden van de stad.
- Op het plan van Marcus Gerards (1562) staat bebouwing afgebeeld langs de Oostmeers. De rest van het plangebied wordt ingenomen door achtererven.
- Ten oosten van het plangebied situeert zich een kapel die mogelijk in verband staat met het complex van begijnhof ten Wijngaerd.
- In de 19de eeuw verdwijnt de bewoning binnen het plangebied. Het plangebied is dan (deels) in gebruik als bleekweide.
- Vanaf de late 19de eeuw wordt het plangebied opnieuw bebouwd.
-

3° de waardering van de archeologische site:

Er zijn geen archeologische gegevens bekend over de directe omgeving van het plangebied.

Archeologisch onderzoek zou informatie kunnen geven over de bebouwings- en bewoningshistoriek van het perceel. Archeologische resten van bebouwing langs de Oostmeers kunnen teruggaan tot het midden van de 16de eeuw en zelfs ouder. De archeologische resten kunnen zich manifesteren als funderingen, vloerniveaus, werkniveaus, Op de rest van het plangebied, op de zogenaamde achtererven, kunnen zich verscheidene (afval)kuilen, beerputten, waterputten, edm. bevinden.

Het onderzoeksgebied situeert zich ter hoogte van het meersengebied ten zuiden van de stad. Er is nauwelijks informatie m.b.t. het ontstaan en de evolutie van dit gebied.

Eventueel aanwezige archeologische resten dienen niet *in situ* bewaard te worden, maar moeten wel geregistreerd worden.

4° de impactbepaling:

Indien zich archeologische resten binnen de grenzen van het projectgebied bevinden, zijn deze bedreigd door de geplande werken.

1.4.1 Advies

Rekening houdende met de criteria uit de Code Goede Praktijk (CGP), hoofdstuk 5.2, werd de noodzaak tot verder vooronderzoek afgewogen:

- *Archivalisch onderzoek*: Bijkomend archivalisch onderzoek is in dit stadium van het onderzoek niet van toepassing. Dergelijk onderzoek zou een te grote meerkost betekenen, bovendien is aan de hand van het historisch kaartmateriaal een duidelijk beeld verkregen van het onderzoeksgebied.

- *Landschappelijk bodemonderzoek* Cfr. CGP 7.3: Het landschappelijk bodemonderzoek heeft als doel de aardkundige opbouw en ontstaansgeschiedenis van de ondergrond en het landschap te kennen door een gerichte staalname. Er wordt geadviseerd om geen voorafgaandelijk landschappelijk bodemonderzoek uit te voeren.

- *Geofysisch onderzoek* Cfr. CGP 7.4: Geofysisch onderzoek heeft tot doel om antropogene fenomenen te onderscheiden van natuurlijk sediment of om een morfologische reconstructie van het natuurlijke landschap te maken, door contrasten in elektrische, elektromagnetische en magnetische kenmerken van de ondergrond te meten. In het geval van het projectgebied is deze onderzoeksmethode niet van toepassing.

- *Veldkartering* Cfr. CGP 7.5: Veldkartering heeft tot doel om relevante archeologische indicatoren te zoeken door een visuele inspectie van een terrein. In het geval van het projectgebied is deze onderzoeksmethode niet van toepassing.

- *Verkenkend en waarderend archeologisch booronderzoek* Cfr. CGP 8.4 en 8.5: Het verkennend archeologisch booronderzoek heeft als doel archeologische sites op te sporen door middel van boringen. Het waarderend archeologisch booronderzoek heeft als doel reeds opgespoorde archeologische sites te evalueren door middel van boringen. In het geval van het projectgebied is deze onderzoeksmethode niet van toepassing.

- *Proefsleuven en proefputten* Cfr. CGP. 8.6: Het doel van proefsleuven en proefputten is uitspraken te doen over de archeologische waarde van de totaliteit van een terrein door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven.

De uitvoering van een archeologische prospectie d.m.v. proefputten is in dit dossier overbodig. Er wordt geadviseerd om de stap van het vooronderzoek over te slaan en onmiddellijk een werfbegeleiding te adviseren. Alle archeologische waarnemingen kunnen immers op een efficiënte wijze uitgevoerd worden binnen de algemene aannemingswerken.

Na afweging van de hierboven vermelde onderzoeksmethodes, wordt geadviseerd om over te gaan tot een **werfbegeleiding**. De werfbegeleiding slaat op alle rioleringstracés binnen de bestaande bebouwing en de zone van de regenwaterput en de septische put.

- Een werfbegeleiding is een bijzondere vorm van opgraving en onderworpen aan dezelfde decretale bepalingen als een opgraving (CGP 19).
- Een volwaardige, voorafgaandelijke opgraving wordt, gezien de aard van de geplande werken, niet mogelijk geacht.
- Argumentatie afbakening advieszone:
 - Werfbegeleiding rioleringen binnen de bestaande woning: documentatie van de historische bebouwing langs de Oostmeers. Potentieel op kennisvermeerdering: hoog.
 - Werfbegeleiding zone regenwaterput en septische put: documentatie van de bodemopbouw op de achtererven, te koppelen aan de informatie verkregen in de rioleringstracés binnen de bestaande bebouwing. De boring op het onderste niveau -indien mogelijk in veilige omstandigheden- dient meer inzicht te geven in het ontstaan en de evolutie van het meersengebied ten zuiden van de stad. Potentieel op kennisvermeerdering: hoog.
- Argumentatie afbakening vrijgave:
 - Ingrepen tot ca. 35cm –huidig vloerpad binnen de huidige bebouwing: de huidige vloer is opgebouwd d.m.v. een ongewapende betonfundering van ca. 25 cm-mv tot ca. 5 cm-mv. Hierop ligt chape en betegeling. Onder de ongewapende betonfundering situeert zich een antropogeen zandpakket dat dient als fundering voor de betonplaat. Potentieel op kennisvermeerdering: zeer laag.
 - Ingrepen tot ca. 35cm –mv op de historische achtererven (vloerplaat nieuwbouw + nieuwe verharding): de controleboringen hebben aangetoond dat deze vrij oppervlakkige ingrepen zich binnen een recent ophogingspakket situeren. Potentieel op kennisvermeerdering: zeer laag.
 - Diepere ingrepen op de historische achtererven (sleuffunderingen nieuwbouw + rioleringen tuinzone): indien in deze tracés archeologische sporen aan het licht zouden komen, ontbreekt elk ruimtelijk inzicht en zou eventueel onderzoek enkel tot sterk versnipperde informatie leiden. Potentieel op kennisvermeerdering: laag.

De aanbeveling werd getoetst aan de vier criteria opgenomen in de Code van Goede Praktijk artikel 5.3:

- mogelijk: De werfbegeleiding is mogelijk na het bekomen van de stedenbouwkundige vergunning.
- nuttig: Er zijn geen argumenten om aan te nemen dat het terrein dermate verstoord is dat een werfbegeleiding niet zinvol zou zijn. Gezien de aard van de werkzaamheden zijn eventueel aanwezige archeologische resten bedreigd en kan potentieel interessante informatie aan het licht komen over dit woonblok binnen het meersengebied, waar verdere archeologische data ontbreken.

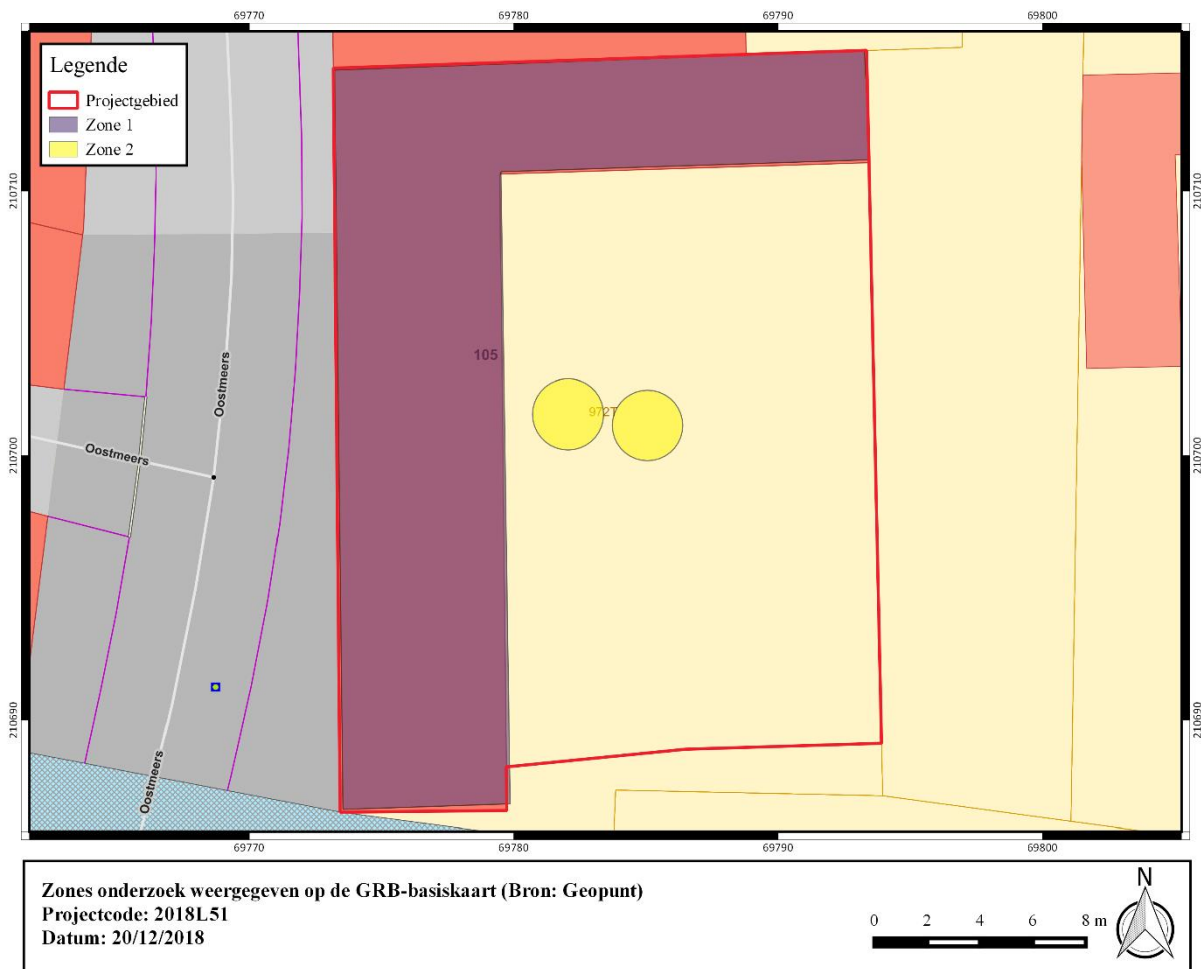

- schadelijk: Gelet op de aard van de werken, is eventueel aanwezig archeologisch erfgoed bedreigd. Een werfbegeleiding is de enige goede manier om een inschatting te maken van het archeologisch bodemarchief.
- noodzakelijk: Eventueel archeologische relictten zijn door de geplande werken bedreigd. In situ bewaring van deze sporen is, gezien de geplande werken, onmogelijk. Omwille van dit gegeven wordt een werfbegeleiding noodzakelijk geacht.

1.4.2 Afbakening

De werfbegeleiding heeft betrekking op Figuur 3.

- Zone 1 (huidig gebouwenbestand) heeft een oppervlakte van 192 m².
- Zone 2 (regenwaterput, septische put) heeft een oppervlakte van 13 m².

Figuur 3: Zones onderzoek weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).

1.4.3 Onderzoeksvragen

Doel van de werfbegeleiding is een archeologische inventarisatie, registratie en fysiek onderzoek van eventueel waargenomen archeologische relictten. Bij het uitvoeren en uitwerken van de archeologische opgraving moeten minstens volgende vragen beantwoord worden.

- In hoeverre is het plangebied verstoord?
- Welke info kan afgeleid worden m.b.t. de stratigrafie van het terrein?
- Kan er info afgeleid worden m.b.t. de totstandkoming en de ontwikkeling van het meersengebied?
- Wat is de aard, omvang, datering, en conservatie van de aangetroffen archeologische resten?
- Hoe is de opbouw van de chronologie van de aanwezige archeologische resten?
- Wat is de onderlinge samenhang tussen de sporen en structuren?
- Welke specifieke activiteiten hebben binnen het onderzoeksgebied plaatsgevonden?
- Wat zijn de materiële aanwijzingen hiervoor?
- Passen deze in de historische context van de locatie?
- Uit welke periode dateren de vondsten? Kan er een functionele interpretatie aan gegeven worden?
- Wat is de datering en samenstelling van de aangetroffen ophogingslagen?

1.4.4 Methode en Strategie

Voor het projectgebied wordt, omwille van voorgaande argumentatie, een werfbegeleiding als meest geschikte onderzoeksmethode naar voor geschoven. De werfbegeleiding wordt uitgevoerd binnen de planning van de algemene aannemingswerken.

De graafwerken gebeuren zowel manueel en/of machinaal. In het laatste geval wordt een tandenloze graafbak gebruikt en worden de graafwerken uitgevoerd, steeds onder toezicht van de veldwerkleider. Er worden geen graafwerken uitgevoerd, die niet gecommuniceerd werden met de veldwerkleider of de erkend archeoloog.

De rioleringskanalen in de bestaande woning en de zone van de putten (septische put en waterput) worden handmatig en/of machinaal aangelegd en archeologisch begeleid tot op de maximale verstoringsdiepte. Bij de begeleiding van de rioleringskanalen wordt gefocust op de aanwezigheid van relevante bewoningssporen aan straatzijde. Indien tijdens de begeleiding enkel 19de- of 20ste-eeuwse resten aan het licht komen, kan de werfbegeleiding binnen het bestaande gebouwenbestand door de erkend archeoloog volledig of gedeeltelijk opgeschort worden. Ter hoogte van geplande regenwaterput en septische put wordt de stratigrafische opbouw van het terrein gedocumenteerd en wordt, indien mogelijk in veilige omstandigheden

en indien de moederbodem nog niet bereikt is, minstens 1 boring gezet tot op het niveau van de moederbodem in aanwezigheid van de aardkundige. Deze boring dient informatie te leveren i.v.m. het ontstaan en de evolutie van het meersengebied ten zuiden van Brugge.

De uitvoering van de werfbegeleiding gebeurt volgens de Code Goede Praktijk, eventueel aangevuld met bijkomende maatregelen indien de sporen en/of vondsten daartoe aanleiding geven. Deze eventuele maatregelen worden bepaald door de erkend archeoloog.

1.4.5 Eindcriteria en uitzonderingsmodaliteiten

De werfbegeleiding wordt als succesvol beschouwd, indien alle waargenomen archeologische sporen op een wetenschappelijke wijze onderzocht zijn, er een beargumenteerd antwoord op de onderzoeksvragen geformuleerd kan worden en het eindrapport wordt opgeleverd.

De uitvoering van de werfbegeleiding gebeurt volgens de Code van Goede Praktijk, eventueel aangevuld met bijkomende maatregelen indien de sporen en/of vondsten daartoe aanleiding geven. Deze eventuele maatregelen worden bepaald door de erkend archeoloog.

1.4.6 Competenties

Het veldwerkteam bestaat minimaal uit:

- een veldwerkleider (onder auspiciën van een erkend archeoloog), deze veldwerkleider beschikt over voldoende ervaring in stedelijke contexten in Vlaanderen en heeft bij voorkeur een goede kennis van de (post) middeleeuwse periode. Minimaal heeft hij/zij 2 jaar opgravingservaring op stedelijke contexten, aangetoond via CV.
- één assistent-archeoloog, hij/zij heeft minstens 1 jaar opgravingservaring op stedelijke contexten, aangetoond via CV.

Voor de begeleiding van de opdracht dient de veldwerkleider zich te laten ondersteunen door één of meerdere specialisten en regiodeskundigen, die hem bijstaan bij de uitvoering van de prospectie indien deze expertise intern niet beschikbaar is. Deze specialist beschikt over een aantoonbare en ruime ervaring met stadskernonderzoek in het algemeen en binnen de stad Brugge in het bijzonder.

Het projectteam wordt daarenboven bijgestaan door een aardkundige die minstens 1/5 van de duur van het veldwerk op het terrein aanwezig is. De aardkundige ondersteunt de archeologen bij de analyse van de bodemkundige/landschappelijke context en bij de interpretatie van sporen en structuren.

1.4.7 Uitvoeringstermijn

De uitvoeringstermijn van het veldwerk is sterk afhankelijk van de planning en de organisatie van de algemene aannemingswerken. Bijgevolg is de termijn van het veldwerk moeilijk in te schatten. Hieronder een raming (VH):

- Terreinwerk: VH 4 werkdagen, 2 archeologen
- Verwerking: VH 10 werkdagen, 1 archeoloog

1.4.8 Kostenraming

- Voorbereiding+ veldwerk + verwerking: 10 725 excl. BTW, excl. kraan
- Conservatie: 500.00 euro
- Natuurwetenschappelijk Onderzoek (NWO): voorziene hoeveelheid 1500.00 euro.

Opnieuw dient beklemtoond te worden dat de uitvoeringstermijn van het veldwerk sterk afhankelijk is van de timing van de algemene aannemingswerken. In de kostenraming werd geen rekening gehouden met:

- Werfinrichting
- Onderzoek van menselijke resten (veldwerk + verwerking)

1.4.9 Vondsten

Conservatie en overdracht van het archeologisch ensemble gebeurt na afloop van het onderzoek conform aan de artikels 5.2.1, 5.2.2 en 5.2.3 van het Onroerend Erfgoeddecreet. Bij de start van de werfbegeleiding worden door de erkende archeoloog en de initiatiefnemer duidelijke afspraken gemaakt met betrekking tot de overdracht van het archeologisch ensemble bij de eigenaar en het erkende onroerend erfgoeddepot of andere bewaarder van het archeologisch ensemble. Na het beëindigen van de verwerking en het opleveren van de eindrapportage vindt de overdracht van de vondsten plaats.

2 Bibliografie

Agentschap Onroerend Erfgoed 2016

AGIV

DOV Vlaanderen

Geoportaal

Geopunt

Van Ranst, E. & Sys, C. 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen. Universiteit Gent.